

Handläggare
Jenny Österman
Telefon: 08-50836246**Till**
Äldrenämnden
Den 29 september 2026

Insatser utan behovsprövning enligt nya socialtjänstlagen (2025:400), fas 2

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden beslutar att från och med den 1 november 2026 ska följande insatser tillhandahållas utan individuell behovsprövning och förenas med de villkor som framgår av underlagen, bilaga 1 och 2 till detta tjänsteutlåtande, för respektive insats:
 - Digitalt stöd
 - Träffpunkt för seniorer
2. Äldrenämnden beslutar att från och med den 1 november 2026 ska följande insatser utan individuell behovsprövning på grund av särskilda skäl undantas från dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet:
 - Träffpunkt för seniorer
3. Äldrenämnden beslutar att från och med den 1 november 2026 ska följande insatser inte längre tillhandahållas som insatser utan individuell behovsprövning utan är arbetssätt inom en insats utan behovsprövning:
 - Rådgivande samtal
 - Samtalsgrupp utan manual
 - Vräkningsförebyggande arbete
 - Vägledande och rådgivande anhörigsamtal
 - Äldrelots

Sammanfattning

Socialtjänstlagen (2025:400) ger kommunerna möjlighet att erbjuda insatser utan behovsprövning. För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning kräver socialtjänstlagen att socialnämnden fattar ett särskilt beslut. Enligt likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725) ska kommunen behandla sina medlemmar lika om det inte finns sakliga skäl för något annat. Eftersom stadens uppgifter enligt socialtjänstlagen fullgörs av såväl stadsdelsnämnderna som facknämnderna bör ett sådant beslut omfatta hela stadens socialtjänst.

Socialnämnden och äldre- och vårdnämnden har tidigare fått i uppdrag att, inom de ansvarsområden som anges i gällande reglemente för respektive nämnd, föreslå till kommunfullmäktige vilka insatser i bilaga 1 till ärende KS 2025/308 som ska ges utan individuell behovsprövning samt vilka eventuella villkor som ska gälla för insatserna. Nämnderna fick även i uppdrag att utreda och föreslå eventuella undantag från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och äldre- och vårdnämnden har inom respektive ansvarsområde fått i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe besluta om vilka insatser som ska ges utan behovsprövning, eventuella villkor som ska gälla för insatserna och om insatserna ska undantas från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet. I uppdraget ingår också att besluta att en insats inte längre ska ges utan individuell behovsprövning enligt kommunfullmäktiges beslut 2025/1355.

Ett omfattande arbete har genomförts för att definiera insatsernas innehåll, omfattning och villkor samt om insatserna ska dokumenteras eller vara undantagna från dokumentationskrav. Detta i syfte att skapa ett enhetligt och jämlikt utbud i hela Stockholms stad som motsvarar invånarnas behov. Förvaltningens förslag är därmed både ett led i omställningen till den nya socialtjänstlagen och en förutsättning för att stadens socialtjänst ska kunna erbjuda insatser utan individuell behovsprövning.

Arbetet har genomförts i två faser och detta tjänsteutlåtande rör den andra fasen. I denna fas ingår 27 insatser, varav äldre- och vårdnämnden är ansvarig nämnd för två insatser (digitalt stöd och träffpunkt för seniorer).

Förvaltningen föreslår att äldre- och vårdnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut.

Bakgrund

I Stockholms stad utförs socialtjänstens uppdrag genom stadsdelsnämndernas, arbetsmarknadsnämndens, socialnämndens och äldre- och vårdnämndens verksamheter. Samtliga nämnder utgör enligt respektive nämnds reglemente socialnämnd vid fullgörande av uppgifter enligt socialtjänstlagen.

Enligt socialtjänstlagen får en socialnämnd tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. Vissa insatser är undantagna från denna möjlighet. För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning krävs ett särskilt beslut från socialnämnden. Enligt likställighetsprincipen i 2 kap. 3 §

kommunallagen ska kommunen behandla sina medlemmar lika om det inte finns sakliga skäl för något annat. Eftersom socialtjänstens uppgifter i Stockholms stad utförs både av stadsdelsnämnder och facknämnder bör ett sådant beslut omfatta hela stadens socialtjänst.

Kommunfullmäktige har tidigare fattat följande beslut om insatser utan behovsprövning:

- De insatser som stadsdelsnämnderna och socialnämnden tillhandahållit utan behovsprövning innan den nya socialtjänstlagen trädde i kraft ska fortsätta att tillhandahållas utan behovsprövning under perioden från och med den 1 juli 2025 till och med den 31 oktober 2026 på samma sätt som tidigare. Uppgifter som kan röja den enskildes identitet ska inte dokumenteras vid genomförande av dessa insatser, förutom vid genomförande av insatsen budget- och skuldrådgivning.¹
- Äldrenämnden har, inom de ansvarsområden som anges i reglemente för äldrenämnden, KFS 2024:21, och socialnämnden har, inom de ansvarsområden som anges i reglemente för socialnämnden, KFS 2024:16, fått i uppdrag att till kommunfullmäktige föreslå vilka insatser i bilaga 1 till ärende KS 2025/318 som ska ges utan individuell behovsprövning över hela staden samt eventuella villkor som ska gälla för insatserna. Facknämnderna har även fått i uppdrag att utreda och föreslå eventuella undantag på grund av särskilda skäl från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.²
- Äldrenämnden, arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden har fått i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe, inom sina respektive ansvarsområden som anges i respektive reglementen (för äldrenämnden KFS 2024:21) att besluta om vilka insatser som ska ges utan behovsprövning, eventuella villkor som ska gälla för insatserna och om insatserna ska undantas från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet. I uppdraget ingår också att besluta att en insats inte längre ska ges utan individuell behovsprövning. Beslutet gäller till och med den 31 december 2028.³ Facknämnderna får inom ramen för uppdraget besluta om insatser som syftar till ett tidigt och förebyggande stöd. Det kan vara insatser som är generellt utformade men också individuellt anpassade.

¹ KS 2025/318

² KS 2025/318

³ KS 2025/1355

- Äldrenämnden och socialnämnden beslutade den 17 februari 2026, i fas 1, att totalt 20 insatser ska ges i Stockholms stad utan behovsprövning.

Ärendet

Ramverket för insatser utan behovsprövning

Enligt socialtjänstlagen ska socialtjänsten arbeta förebyggande, vara lättillgänglig och kunskapsbaserad. I lagen används insatser som en samlad term för rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp. Socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt är att insatser ges efter behovsprövning, men socialtjänstlagen ger även kommunerna möjlighet att erbjuda insatser för personliga behov utan behovsprövning.

Av förarbetena till socialtjänstlagen (prop. 2024/25:89) framgår att insatser utan behovsprövning kan sänka trösklarna till socialtjänsten. Genom att göra det enklare att få stöd kan socialtjänsten nå personer tidigare, innan problem hunnit växa sig stora, men även nå grupper som annars inte söker hjälp. När en insats ges utan behovsprövning sker ingen myndighetsutövning. Det är upp till varje kommuns socialnämnd att besluta om, och i så fall hur, möjligheten att ge insatser utan behovsprövning ska tillämpas. En insats utan behovsprövning får inte ges till barn utan vårdnadshavares samtycke, men om barnet är 15 år eller äldre kan nämnden ändå tillhandahålla insatsen om det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

Bestämmelsen om insatser utan behovsprövning begränsar inte den enskildes rätt att ansöka om behovsprövade insatser. Den enskilde har alltid rätt att få sin ansökan prövad, även om kommunen redan erbjuder insatsen utan behovsprövning.

Insatser utan behovsprövning i Stockholms stad

Arbetet med att föreslå insatser som ska tillhandahållas utan behovsprövning i Stockholms stad har genomförts i två faser, detta tjänsteutlåtande omfattar den andra fasen. I denna fas ingår 27 insatser, varav arbetsmarknadsnämnden är ansvarig för en insats, socialnämnden för 24 insatser och äldrenämnden för två insatser (digitalt stöd och träffpunkt för seniorer). Äldrenämndens insatser redogörs för i bilagorna 1 och 2.

Utformande av insatser

Arbetet med att ta fram förslag på vilka insatser som ska ges utan behovsprövning i staden har samordnats av arbetsmarknadsförvaltningen, socialförvaltningen och äldreförvaltningen. Arbetet har resulterat i ett underlag för varje insats som innehåller uppgifter om insatsens innehåll, eventuell

omfattning och villkor för att invånare får ta del av insatsen. I underlagen redogörs även för om insatsen kräver dokumentation eller är undantagen från det kravet. Sedan tidigare beslut i kommunfullmäktige har flera insatser bytt namn och fått en mer utförlig beskrivning av innehåll.⁴ Underlagen utgör bilagor till detta tjänsteutlåtande.

Stadsdelsförvaltningarna och avdelningen för socialt stöd på socialförvaltningen har involverats i arbetet och getts möjlighet att lämna synpunkter. Insatserna har också hanterats inom styrgrupperna för projektet Framtidens socialtjänst.

Innehåll och omfattning

Socialtjänstens arbete ska vara kunskapsbaserat, vilket innebär att insatser ska utgå från nationella riktlinjer, vetenskap och beprövad erfarenhet. I underlagen per insats framgår innehåll och eventuell omfattning. Om en enskild efterfrågar eller har behov av mer stöd än det som ingår i insatsen utan behovsprövning kan den enskilde alltid ansöka om fortsatt eller utökat stöd. Då görs en behovsprövning och beslut fattas.

Möjlighet att ställa upp villkor

Äldrenämnden har rätt att fastställa särskilda villkor för att enskilda ska få ta del av en insats utan behovsprövning. Det innebär att insatsen inte behöver vara öppen för alla, utan kan begränsas genom tydligt angivna villkor. Sådana villkor kan exempelvis vara att insatsen riktas till en viss målgrupp, en specifik livssituation, en viss typ av problematik eller ett avgränsat geografiskt område. Villkoren får dock inte leda till osaklig eller orättvis behandling av kommunens invånare. Skillnader i tillgång till insatser måste alltid grunda sig på objektiva och sakligt motiverade skäl. För att upprätthålla rättssäkerhet ska villkoren vara tydligt formulerade och möjliga att kontrollera och följa upp.

I underlagen per insats finns villkor uppställda i punktform. För att ta del av en insats behöver den enskilde uppfylla villkoren. Ett vanligt förekommande villkor är att den enskilde ska vara bosatt i Stockholms stad. Den som har sin bosättning i Stockholms stad ska i första hand vända sig till den stadsdelsförvaltning som man tillhör för att ta del av en insats. Insatser ges lokalt men kan utföras i samverkan mellan stadsdelsförvaltningar, regionalt eller stadsövergripande.

Dokumentation

Bestämmelsen i den tidigare socialtjänstlagen (2001:453) om att handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras har

förts över till den nya socialtjänstlagen. En förändring i den nya socialtjänstlagen är att dokumentationsskyldigheten har utvidgats till att även omfatta genomförandet av insatser som ges utan behovsprövning (14 kap. 3 § socialtjänstlagen).

Det finns två undantag från dokumentationsskyldigheten varav ett är att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning. Det andra undantaget innebär att socialnämnden kan, när det föreligger särskilda skäl, besluta om att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av insatser som ges utan behovsprövning.

Av de två insatser som äldregruppen ansvarar för föreslås att insatsen träffpunkt för seniorer ska undantas från dokumentation på grund av särskilda skäl av uppgifter som kan röja den enskildes identitet. I enlighet med förarbetena till socialtjänstlagen (prop. 2024/25:89) har risk- och konsekvensanalys genomförts för denna insats och redogörs för i bilaga 2. Insatsen digitalt stöd bedöms vara rådgivning. Detta innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte kommer dokumenteras vid genomförandet av digitalt stöd.

I dagsläget finns begränsad nationell vägledning för hur undantag från dokumentationsskyldigheten ska bedömas. Detta kan medföra att nytt beslut behöver fattas senare.

Insatser som inte längre bedöms vara insatser

Arbetet med att definiera insatser utan behovsprövning har visat att vissa av de insatser som anges i bilagan till kommunfullmäktiges beslut den 16 juni 2025⁵ inte är insatser i egentlig mening. De bedöms istället vara metoder eller arbetssätt för att genomföra en insats.

Följande insatser föreslås därför inte längre vara insatser utan behovsprövning. Förslaget läggs fram för beslut i socialnämnden och äldregruppen genom detta tjänsteutlåtande.

- **Vräkningsförebyggande arbete** – Inom det vräkningsförebyggande arbetet har tre gemensamma delar identifierats och sett till dessa delar ses det vräkningsförebyggande arbetet som ett arbetssätt. Det vräkningsförebyggande arbetet kan också ingå i olika insatser, till exempel som en del i att den enskilde ska kunna behålla sin bostad.

Det vräkningsförebyggande arbetet består av följande delar:

- Information till personen som riskerar avhysning om vilket stöd, praktiskt och övrigt, som socialtjänsten kan ge samt annan information rörande till exempel avhysningsprocess.
 - Uppsökande arbete – aktivt söka upp personen som riskerar avhysning för att öka chanserna till att få kontakt och kunna fånga upp stödbehov.
 - Budget- och skuldrådgivning – hyresrådgivning som innebär en ekonomisk rådgivning som syftar till att avvärja hyresskulden. Budget- och skuldrådgivning är en egen insats och där hyresrådgivning ingår.
- **Rådgivande samtal** – stödet går in under mer specifika insatser som bedömts vara rådgivning riktade mot olika målgrupper. Att lägga allt stöd samlat under en och samma rådgivningsinsats blir otydligt, både gällande målgrupp och innehåll.
 - **Samtalsgrupp utan manual** – insatser finns som erbjuder samtalsgrupper som är mer specifika och riktade mot olika målgrupper. Finns inte behov av att ha en insats som benämns så generellt.
 - **Vägledande och rådgivande anhörigsamtal** – stödet är av karaktären vägledning och information och inte en insats.

Följande insats bedöms inte längre vara en insats utan behovsprövning. Förslaget läggs fram för beslut i äldrenämnden genom detta tjänsteutlåtande.

- **Äldrelots** – en funktion som utför uppsökande arbete och lotsar personer till stöd inom socialtjänsten. Äldrelotsens arbete utgör arbetssätt och är inte en insats.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts gemensamt inom avdelning för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor på äldreförvaltningen, avdelningen för strategi och utveckling på socialförvaltningen och staben för strategi och samordning på arbetsmarknadsförvaltningen. Stadsledningskontorets juridiska avdelning har deltagit i ärendets beredning. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgrupp den 23 september 2026. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 22 september 2026. Äldrenämndens, socialnämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor har tagit del av ärendet den 24 september 2026.

Jämställdhetsanalys

Socialtjänstlagen ställer krav på att socialtjänsten ska främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. När insatser erbjuds utan behovsprövning är det därför viktigt att följa upp vilka som tar del av stödet och säkerställa att socialtjänsten når invånare med behov av stöd oavsett kön, ålder eller bakgrund.

Socialtjänstens insatser ska vara kunskapsbaserade vilket förutsätter systematisk uppföljning. Flertalet insatser utan behovsprövning kommer därför systematiskt att följas upp och det kommer vara möjligt att få fram könsuppdelad statistik. En viktig del är att säkerställa att socialtjänsten når män och kvinnor samt pojkar och flickor i lika hög utsträckning samt följa om det uppstår någon omotiverad skillnad mellan könen.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det också viktigt att uppmärksamma om vissa grupper har särskilda behov av stöd. I vissa fall kan det vara motiverat att särskilt rikta insatser till kvinnor eller män respektive pojkar eller flickor för att förebygga risker och erbjuda stöd i ett tidigt skede.

Konsekvenser för barn

Enligt barnkonventionen ska det vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Om ett beslut bedöms ha betydande påverkan på barns rättigheter och levnadsvillkor behöver konsekvenserna för barn beaktas och vägas in i beslutet. Det är också viktigt att följa den nationella kunskapsutvecklingen på området. På så sätt kan staden säkerställa att de insatser som omfattas av detta tjänsteutlåtande utformas och genomförs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Äldreförvaltningen bedömer att en barnkonsekvensanalys inte krävs för insatserna digitalt stöd och träffpunkt för seniorer då insatserna riktar sig till enskilda som är 65 år eller äldre och därför inte berör barn direkt. Även om det kan finnas en möjlighet att enskilda som tar del av dessa insatser har minderåriga barn eller är en viktig vuxen för barn bedöms inte insatserna nämnvärt påverka barns hemmiljö, skolgång eller familjeförhållanden.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialtjänsten ska erbjuda den enskilde insatser vid behov av stöd och hjälp. En insats kan innehålla olika arbetssätt och metoder. Från och med 1 juli i år har kommunen möjlighet att erbjuda insatser utan behovsprövning genom socialtjänstlagen. Syftet är bland annat att sänka trösklarna till socialtjänsten och att ge invånarna ett mer tillgängligt och förebyggande stöd.

Utifrån kommunfullmäktiges uppdrag till äldrenämnden om att föreslå vilka insatser som ska ges utan individuell behovsprövning över hela staden samt föreslå vilka förutsättningar vad gäller villkor och dokumentation som ska gälla för insatserna har ett omfattande arbete genomförts. Arbetet har skett i nära samarbete med stadsdelsförvaltningarna samt med styrgruppen för Framtidens socialtjänst och det råder en samsyn kring förslagen om insatsutbud, arbetssätt och metoder.

Arbetet har inneburit att definiera insatsernas innehåll, omfattning och villkor samt om insatsen ska dokumenteras eller är undantagen från dokumentationskrav. Arbetet har gjorts utifrån intentionerna i socialtjänstlagen i syfte att skapa ett enhetligt och jämlikt utbud av insatser i hela Stockholms stad som motsvarar invånarnas behov. Förvaltningens förslag är därmed inte bara en del av omställningen till den nya socialtjänstlagen, utan också en förutsättning för att stadens socialtjänst ska kunna erbjuda insatser utan individuell behovsprövning.

En insats är en planerad och genomförd åtgärd inom socialtjänstens verksamhet, beslutad efter behovsprövning eller erbjuden utan behovsprövning, med syfte att stärka den enskildes förmåga, livssituation eller självständighet. En insats kan genomföras enligt olika metoder eller arbetssätt. En metod är ett strukturerat tillvägagångssätt för hur en insats ska genomföras och kan i vissa fall användas i flera insatser. Metod beskriver ett strukturerat och ibland evidensbaserat sätt att utföra en insats. Den innefattar valda tekniker, verktyg och tillvägagångssätt som används för att säkerställa kvalitet, likvärdighet och måluppfyllelse. exempel på metoder är motiverande samtal, och BRA-samtal. En insats kan också genomföras med flera olika arbetssätt. Arbetssätt är det gemensamma sätt vi utför vårt arbete på, hur vi gör, i vilken ordning och med vilket förhållningssätt, för att skapa kvalitet och nå våra mål. Det avser de strukturerade metoder, rutiner och förhållningssätt som används för att planera, genomföra och följa upp arbete i syfte att uppnå verksamhetens mål. Exempel på arbetssätt är uppsökande arbete, lotsning eller att arbeta vräkningsförebyggande.

Förvaltningen föreslår att digitalt stöd och träffpunkt för seniorer ska ges utan behovsprövning i enlighet med vad som framgår av bilaga 1 och 2. För insatsen träffpunkt för seniorer föreslås undantag från dokumentation på grund av särskilda skäl av uppgifter som kan röja den enskildes identitet. Risk- och konsekvensanalys har genomförts i enlighet med förarbetena till socialtjänstlagen och redogörs för i bilaga 2. Insatsen digitalt stöd bedöms vara rådgivning, vilket innebär att uppgifter om enskildas

personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförandet av dessa insatser.

Förvaltningen anser vidare att fem insatser som definierades som insatser utan behovsprövning i bilagan till kommunfullmäktiges beslut den 16 juni 2025⁶ inte är insatser i egentlig mening, utan bedöms vara metoder eller arbetssätt för att genomföra en insats. Bedömningen har gjorts i samråd med stadsdelsförvaltningarna. Framöver kan även nya arbetssätt och metoder tillkomma och befintliga utvecklas, för att på bästa sätt tillhandahålla insatsen och bidra till en kunskapsbaserad socialtjänst. Förvaltningen ser positivt på möjligheten för socialtjänsten att kunna erbjuda en mängd metoder och arbetssätt utifrån bästa tillgängliga kunskap inom ramen för en insats, det stärker det befintliga insatsutbudet, bidrar till en minskad administrationen och fokus hamnar istället på utförandet av insatsen. Uppföljning och redovisning av insatser utan behovsprövning sker inom ramen för projekt Framtidens socialtjänst, redovisning till äldrenämnden sker i bilaga till verksamhetsberättelsen.

Utifrån att socialtjänsten ska vara kunskapsbaserad samt att nya och förändrade behov inom målgruppen kan uppstå pågår ett arbete med att ta fram en process för hur nya insatser fortsatt tas fram inom stadens socialtjänst.

Förvaltningen föreslår att äldrenämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut enligt ovan.

Karin Bülow
Äldredirektör
Äldreförvaltningen

Jonna Hermansson
Avdelningschef
Äldreförvaltningen

Bilagor

1. Digitalt stöd
2. Träffpunkt för seniorer

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, Förvaltningschef	2026-09-16
Jonna Hermansson, Avdelningschef	2026-09-16